

Ko razmišljamo o tem, kako se je otroštvo nekoč razlikovalo od današnjega, pogosto pomislimo na razlike v igračah ter v času, ki ga otroci preživljajo v igri zunaj z vrstniki. Redkeje pa pomislimo na to, da so otroci nekoč imeli tudi več možnosti opazovati odrasle pri delu.

FOTO: SHUTTERSTOCK

OTROŠTVO

nekoč in danes

Napisala: BARBARA TURK NISKAČ,
dr. etnologije in kulturne antropologije

Številni otroci v prvi polovici 20. stoletja, ponekod pa vse do danes, so se tudi sami kmalu vključevali v delo. Po drugi strani so iz opazovanega »sveta odraslih« otroci črpali tudi ideje za svojo igro. Nekoč so bili otroci bolj vpeti v vsakdanje življenje odraslih in so imeli možnost opazovati pomembne odrasle in starejše vrstnike pri vsakodnevnih opravilih, danes pa otroštvo postaja vse bolj izolirano. Starši vedno več časa preživljajo v službah, otroci pa v institucionaliziranih okoljih, kjer so dejavnosti prilagojene njihovi

starosti ter se odvijajo pod vodstvom učiteljev, trenerjev in animatorjev ali za ekrani. Od tod sledi pomanjkanje zglede in možnosti učenja z opazovanjem, kar vpliva tudi na otroško igro. Ker pa smo ljudje socialna bitja in se učimo v odnosih z drugimi ljudmi, žal tudi pametne naprave ne morejo nadomestiti vloge, ki jo imajo v odrasčanju pomembni odrasli in vrstniki.

VPLIV DRUŽBENO-EKONOMSKIH RAZMER NA DELO OTROK

V prvi polovici 20. stoletja so se

predvsem kmečki pa tudi otroci iz delavskih družin zgodaj začeli vključevati v delo. Odnos do dela se je sicer razlikoval glede na družbeni sloj – za kmečke in delavske sloje je bilo delo ena pomembnejših vrlin, med najvišjimi socialnimi sloji pa je bilo fizično delo izrazito zaničevano. Med vsakodnevne obveznosti otrok lahko prištejemo prinašanje drv in vode, delo s povrtninami, spravlanje in grabljenje sena, čuvanje mlajših bratov in sester, paša, pobiranje jajc itd. Odnos do dela ter delovna

FOTO: OSEBNI ARHIV

Barbara Turk Niskač
se kot podoktorska
raziskovalka na
Inštitutu za slovensko
narodopisje, ZRC SAZU
ukvarja z raziskovanjem
igre in dela. Je tudi
mati treh otrok.

obremenitev sta se spreminjala skladno z družbenoekonomskimi okoliščinami. Ob težkih gospodarskih razmerah se je povečalo tudi vključevanje otrok v delo, ki je postajalo tudi bolj izkoriščevalsko. Ne drži pa, da bi bilo vključevanje v delo samo po sebi izkoriščevalsko, saj je pogosto imelo predvsem vzgojno noto. V kmečkem gospodarstvu je bilo delo umeščeno v družinsko življenje, vzgoja pa je potekala spontano skozi delitev dela in skozi delo samo. Otroci so se učili spontano, z zgledom in opazovanjem. V delovne procese so se vključevali postopoma glede na svoje sposobnosti, sprva so le

opazovali odrasle, nato pa so počasi prevzemali vedno težja opravila.

PREPLETANJE DELA IN IGRE

Čeprav so se kmečki in delavski otroci zgodaj vključevali v delo, to ne pomeni, da niso poznali igre. Ob otroški iznajdljivosti so delovne obveznosti pogosto prehajale v igro in zabavo. Poleg tega je bilo za številna dela značilno, da so se opravljala v družbi in so se torej navezovala na druženje. Med nabiranjem borovnic ali klekljanjem so si otroci na primer prepevali, pripovedovali smešnice in zgodbe ter se igrali miselne igre.

Otroška igra nikakor ni bila omejena na igrače, kot jih poznamo danes. Otroci so za igro uporabili materiale, ki so jih našli v naravi oziroma v svoji neposredni okolici: kamenje, pesek, zemljo, lesene oblance

iz mizarske delavnice, fižolčke, vrbovo šibovje. Iz koruznih storžev so si izdelali punčke, iz drevesne skorje ladjice, iz bilk zvočila. Pomanjkanje igrač je spodbujalo iznajdljivost ter različne načine

igranja: besedne igre, različne rabe telesa, skupinske igre z gibanjem v prostoru (npr. trden most), fantazijske igre, miselne igre, igre z vlogami, igre z odvzemanjem in privzemanjem, ki jih spremlja petje, sodelujoči pa so razvrščeni v vrsto, kolono ali krog, zlasti med mestnimi otroki tudi potepanje. V domačem okolju so bile pogoste igre, ki so posnemale svet odraslih. Otroci so v svojo igro vključili prav vse dogajanje, ki so ga lahko opazovali, na primer 'pranganje,' mašo, trgovino, šolo in pogreb. Pripadniki višjih slojev in mestih so prirejali tudi domače hišne zabave za svoje otroke: otroške čajanke in hišne zabave s plesom za mladino. Igra oziroma vsakdan otrok torej vedno odseva tudi svet odraslih oziroma širše družbene strukture in vrednote. ●

Viri: Ferlež, Jerneja: 2005 'Igre in igrače v Mariboru med obema vojnama.' Folklornik 1: 28–32; Ramovš, Mirko: 1991 'Otroške igre z odvzemanjem in privzemanjem na Slovenskem.' Traditiones 20: 127–142; Stanonik, Marija: 1992–1993 'Otroštvo med igro in delom.' Žirovski občasnik 13–14 (19–20): 105–140.

Otroštvo
postaja vse bolj

I Z O L I R A N O